

POBALTSKÉ ŠTÁTY V 20. STOROČÍ A ICH CESTA K NEZÁVISLOSTI

THE BALTIC STATES IN THE 20TH CENTURY AND THEIR ROAD TO INDEPENDENCE

Martin DANIŠ

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 02.05.2024

Schválený: 10.12.2024

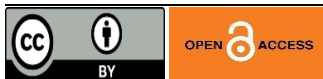
Vydaný: 31.12.2024

ABSTRACT

The aim of the work is to analyze historical development of the Baltic states in 20th century and their road to independence. During the 20th century the Baltic states (Estonia, Latvia and Lithuania) went through various developments and were part of various state entities in the mentioned period. Due to their geographical location, the Baltic states are located between Germany and Russia, that is, states that were direct participants in the 1st and 2nd world wars, and their mutual military clash also took place on the territory of the Baltic states. With the exception of a short period in the 1920s and 1930s, the Baltic states were occupied by Germany or Russia. However, the effort of the Baltic States was to gain independence, which was achieved only after the collapse of the Soviet Union in 1991. However, after the collapse of the Soviet Union, the Baltic States continued to face the efforts of the Russian Federation, whose efforts were to ensure continued influence on their territory. By analyzing individual periods of the historical development of the Baltic states, it was found that the efforts of the Russian Federation to maintain influence over the Baltic states were not successful due to the pro-Western orientation of the Baltic states and their legitimate ambition to become members of the European Union and NATO.

KEYWORDS

Baltic states, independence, 20. century

© 2022 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Pobaltské štáty (Estónsko, Lotyšsko a Litva) v období 20. storočia prešli rôznym vývojom a to tak v oblasti ich začlenenia do rôznych štátnych útvarov, politickej aj ekonomickej oblasti. Geografická poloha medzi Nemeckom a Ruskom spôsobila, že pobaltské štáty sa stali strategickým bodom v konfliktoch veľmocí. Pobaltské štáty boli do 1. svetovej vojny, ale aj počas nej súčasťou Ruskej ríše, následne po uzatvorení Versaillskej zmluvy v 20. rokoch vznikli a existovali ako samostatné a nezávislé štáty a to až do konca 30. rokov, kedy stratili svoju nezávislosť a stali sa súčasťou Sovietskeho zväzu ako jeho zväzové

republiky. Počas 2. svetovej vojny boli pobaltské štáty obsadené Nemeckou ríšou a pred jej koncom boli obsadené Sovietskym zväzom a opäťovne sa stali jeho súčasťou ako zväzové republiky a to až do 90. rokov, kedy získali nezávislosť. Napriek spoločnej histórii okupácie a boja za nezávislosť má každý z pobaltských štátov svoje špecifické historické črty, ktoré tieto štáty od seba odlišujú. Cieľom článku je metódami analýzy, syntézy a komparácie historických faktov skúmať jednotlivé etapy histórie pobaltských štátov v 20. storočí na ich ceste k samostatnosti a nezávislosti s ambíciou na ich integráciu do medzinárodných štruktúr.

1 POBALTSKÉ ŠTÁTY A JEDNOTLIVÉ OBDOBIA ICH HISTÓRIE

Pod pojmom Pobaltie rozumieme súhrnné označenie pre tri krajiny, ktoré sa nachádzajú na severo-východe Európy, na východnom pobreží Baltského mora a to konkrétne Estónsko, Lotyšsko a Litva. Estónsko, Lotyšsko a Litva ako krajiny sú historicky, ekonomicky, ale aj kultúrne previazané.

Začiatok 20. storočia v pobaltských štátoch vyostřil sociálne ekonomické, politické a etnické pomery (Švec 1996).

1.1 Začiatok 20. storočia a obdobie 1. svetovej vojny

V období počas 1. svetovej vojny v rokoch 1914 až 1918 bolo územie pobaltských štátov okupované Nemeckom, pričom v priebehu 1. svetovej vojny prebiehali boje medzi štátmi zoskupenými v Trojspolku, ktorý bol tvorený štátmi Nemecko, Rakúsko-Uhorsko a naproti tomu štátmi zoskupenými v Trojdohode, ktorá bola tvorená štátmi Anglicko, Francúzsko a Rusko. V rámci 1. svetovej vojny sa viedli bojové operácie v rôznych častiach Európy, pričom jednou takouto časťou bolo aj územie Východnej Európy.

Na začiatku 20. storočia bolo Estónsko súčasťou Ruskej ríše. Počas 1. svetovej vojny sa stalo bojiskom medzi nemeckými a ruskými vojskami. Po Októbrovej revolúcii v roku 1917 a rozpade cárskeho Ruska vyhlásilo Estónsko 24. februára 1918 nezávislosť. Jeho suverenita bola potvrdená Tartským mierom z roku 1920, ktorým Sovietsky zväz uznal nezávislosť krajiny. K podpisu mierovej zmluvy došlo v podstate potom ako na jeseň roku 1919 dokázala armáda Estónska po pokuse o prielom Ruskej armády zastaviť jej postup v oblasti Narvy (Švec, 1996).

Samotná mierová zmluva bola pre Estónsko výhodná, pretože Sovietske Rusko sa vzdalo nárokov na územie Estónska a uznalo nezávislú Estónsku republiku. Predmetná mierová zmluva viedla k obojstrannej spokojnosti oboch štátov, ktoré boli jej účastníkmi. Pre Estónsku republiku bolo najvýznamnejšie uznanie akceptovanie jej nezávislosti. Zároveň sa Estónska republika ako aj Sovietske Rusko zaviazali, že na svojom území nedovolia založenie vojenských základní cudzími armádami, nepovolia pôsobenie zahraničných politických organizácii na svojom území, čo dávalo dostatočné garancie a ochranu Estónskej republike, že nebude zo strany Sovietskeho Ruska boľševizovaná (Khudoley, 2020).

Lotyšsko bolo začiatkom 20. storočia súčasťou Ruskej ríše. Počas 1. svetovej vojny sa jeho územie dostalo pod kontrolu nemeckých vojsk. Dňa 18. novembra 1918 Lotyšsko vyhlásilo nezávislosť, ktorú obhájilo vo vojne so Sovietskym Ruskom a nemeckými oddielmi (Švec, 1996).

Na jeseň roku 1919 bola ešte stále väčšia časť územia Lotyška pod okupáciou Červenej armády Sovietskeho Ruska (Rauch, 1995).

Lotyšskej armáde sa s pomocou Poľskej armády podarilo po vojenských úspechoch prinútiť Sovietske Rusko k mierovým rokovaniam, ktoré začali v apríli roku 1920 a vyvrcholili podpisom mierovej zmluvy zo dňa 11. augusta 1920 v Rige (Peace Treaty between Latvia and Russia, 2005).

Sovietsko-Lotyšská mierová zmluva bola vo svojej podstate totožná ako mierová zmluva medzi Estónskou republikou a Sovietskym Ruskom, ktorá bola podpísaná v Tarte dňa 02.01.1920. Litva bol posledným z pobaltských štátov, ktorý začal mierové rokovania so Sovietskym Ruskom v máji roku 1920, pričom tieto rokovania vyvrcholili podpisom mierovej zmluvy zo dňa 19 júla 1920. Samotná mierová zmluva bola v podstate totožná ako mierová zmluva medzi Estónskou republikou a Sovietskym Ruskom, ktorá bola podpísaná v Tarte dňa 02.01.1920 (Rauch, 1995).

Litva, ako súčasť Poľsko-litovskej únie, bola historicky najväčšou krajinou Pobaltia. Po rozpade únie v 18. storočí bola začlenená do Ruskej ríše. Počas 1. svetovej vojny bolo územie Litvy okupované Nemeckom. Dňa 16. februára 1918 bola vyhlásená Litovská republika. Tento krok bol výsledkom nielen politického chaosu v Rusku, ale aj rastúcej národnej uvedomelosti a túžby po samostatnosti (Švec, 1996).

Po udalostiach zo 7. novembra 1917, ktoré sa nazývajú Veľká októbrová socialistická revolúcia došlo k zmene mocensko-politických pomerov v Rusku, kedy sa k moci dostali „bolševici“ a komunistická strana.

Zo strany predstaviteľov Sovietskeho Ruska bola snaha ukončiť bojové operácie, pričom táto snaha vyústila podpisom Brestlitovského mieru dňa 3. marca 1918 vo vtedajšom meste Brest-Litovsk. Podpisom tejto zmluvy medzi Nemeckom, Rakúsko-Uhorskom, Talianskom a Osmanskou ríšou na jednej strane a Sovietskym Ruskom na strane druhej došlo k zastaveniu vojenských operácií na Východnom fronte. Podpisom Brestlitovského mieru Sovietske Rusko stratilo relatívne veľkú časť svojho územia, ktorá pozostávala z Estónska, Lotyšska a Litvy a Ukrajiny, pričom celkovo sa jednalo o územie, kde žilo viac ako 50 miliónov obyvateľov. (Wheeler Bennett, 1938).

Potom ako bola podpisom Versaillskej mierovej zmluvy v Paríži ukončená 1. svetová vojna, došlo k anulovaniu Brestlitovskej zmluvy a teda aj z nej vyplývajúcich záväzkov pre jej zmluvné strany (Švec, 1996).

1.2 Obdobie medzi 1. a 2. svetovou vojnou

Počas obdobia medzi 1. svetovou vojnou a 2. svetovou vojnou pobaltské štáty prešli zložitým vnútropolitickým vývojom, pričom významnou agendou ich medzinárodnej politiky bolo zabezpečenie vlastnej bezpečnosti. V tejto súvislosti možno hovoriť o pojme diplomacia prežitia. Diplomacia prežitia viedla pobaltských štátnikov k potrebe koordinácie zahraničných aktivít svojich štátov. Spojením svojich neveľkých síl mohli lepšie vzdorovať tlaku silných susedov a to v prvom rade Sovietskeho zväzu a od roku 1933 nacistického Nemecka (Švec, 1996).

Po nástupe Adolfa Hitlera k moci v Nemecku pobaltské štáty cítili potrebu vzájomnej koordinácie čo viedlo k podpisu Baltskej dohody zo dňa 12.09.1934 v Ženeve. Baltská dohoda bola zmluvou o spolupráci a porozumení a jej podstatou bolo, aby pobaltské štáty vystupovali jednotne a vzájomne sa politicky a diplomaticky podporovali.

K negatívam Baltskej dohody je možné zaradiť najmä rôzne pohľady jednotlivých štátov, ktoré boli jej signatármi na jasnú definíciu štátu respektíve štátov, ktoré považovali za bezpečnostnú hrozbu.

Estónska republika považovala za najväčšiu bezpečnostnú hrozbu Sovietsky zväz, Lotyšsko za takúto hrozbu považovalo okrem Sovietskeho zväzu aj Nemecko a Litva naopak za najväčšiu bezpečnostnú hrozbu považovala Poľsko. Napriek podpore Pobaltských štátov zo strany západných veľmocí z Baltskej dohody nevznikol vojenský obranný pakt a taktiež sa signatárske štáty Baltskej dohody nedočkali zaistenia vlastnej bezpečnosti zo strany západných veľmocí (Švec, 1996).

V roku 1939 sa Estónsko dostalo do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu na základe paktu Molotov-Ribbentrop. Pod hrozbou vojenskej intervencie podpísalo dohodu o vzájomnej pomoci, ktorá umožnila vstup Červenej armády na jeho územie (Rauch, 1995).

Vzhľadom k nárastu územných nárokov Nemecka voči ostatným štátom Európy a to vrátane pobaltských štátov tieto koordinovaným spôsobom vyhlásili striktnú neutralitu, ktorú následne upravili aj legislatívne. V decembri roku 1938 legislatívne upravili neutralitu Estónska republika a Lotyšsko. V januári 1939 tieto dve krajiny nasledovala a legislatívne upravila neutralitu aj Litva.

Dňa 23.08.1939 došlo k podpisu zmluvy o neútočení, ktorá bola pomenovaná po jej signatároch, ministroch zahraničných vecí Sovietskeho zväzu a Nemecka ako pakt Molotov-Ribbentrop.

Súčasťou zmluvy o neútočení bol aj tajný dodatok, ktorý upravoval rozdelenie sféry vplyvu Sovietskeho zväzu a Nemecka, pričom územie Pobaltských štátov okrem územia Litvy v zmysle tohto dodatku patrilo do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu. Na základe podpisu ďalšieho dodatku zo dňa 28.09.1938 pripadla aj Litva do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu (Švec 1996).

Na základe paktu Molotov-Ribbentrop vrátane jeho tajných dodatkov si Sovietsky zväz pod hrozbou vojenskej intervencie vynútil podpísanie paktov o vzájomnej pomoci, pričom ako prvý bol tento pakt podpísaný medzi Estónskou republikou a Sovietskym zväzom, následne medzi Lotyšskom a Sovietskym zväzom a ako posledná krajina z Pobaltských štátov tento pakt podpísala so Sovietskym zväzom Litva.

Sovietsky zväz následne obvinil pobaltské štáty, že nespolupracujú v zmysle podpísaných paktov o vzájomnej pomoci, následkom čoho Sovietsky zväz rozmiestnil v Pobaltských štátoch vojakov Červenej armády a usporiadal v jednotlivých Pobaltských štátoch voľby.

V priebehu leta roku 1940 prebehli v pobaltských štátoch voľby, po ktorých bolo vyhlásené nastolenie sovietskej moci a následne jednotlivé krajiny požiadali o prijatie za zväzové republiky Sovietskeho zväzu (Švec, 1996).

Začiatkom augusta roku 1940 Najvyšší sovietsky zväz Sovietskeho zväzu vyslovil súhlas a postupne prijal 3. augusta 1940 Litvu, 5. augusta 1940 Lotyšsko a 6. augusta Estónsko ako nové zväzové republiky do Zväzu Sovietskych socialistických republík (Švec, 1996).

1.3 Nemecká okupácia

V skorých ranných hodinách dňa 22. júna 1941 bola zahájená operácia Barbarossa, kedy Nemecko bez vyhlásenia vojny napadlo Sovietsky zväz. Armádna skupina Nord, ktorej úlohou bolo obsadenie Leningradu postupovala Pobaltím bez vážnejších problémov a rýchlosť jej postupu ju radila medzi najúspešnejšie vojenské operácie Nemeckej armády počas 2. svetovej vojny. K pomerne ľahkému vojenskému obsadeniu pobaltských štátov Nemeckou armádou prispelo aj to, že väčšina obyvateľov Pobaltských štátov vítala vojakov Nemeckej armády ako osloboditeľov a to z dôvodu otrasných skúseností z takmer ročnej existencie Sovietskeho systému v pobaltských štátoch. Pobaltské štáty si od príchodu Nemeckej armády sľubovali obnovenie vlastnej štátnosti (Švec, 1996).

Nemecká ríša však nemala záujem na obnovení autonómnych pobaltských štátov, čo sa prejavilo vznikom Ríšskeho komisariátu Ostland so sídlom Lotyšskej Rige (Hoptová, 2016).

V priebehu existencie Ríšskeho komisariátu Ostland sa jeho približne 150 000 obyvateľov zapojilo do priamych bojov proti Sovietskemu zväzu. V priebehu roku 1944 bolo takmer celé územie pobaltských štátov oslobodené Sovietskou armádou od Nemeckej okupácie. Po oslobodení Sovietskou armádou boli opätovne pobaltské štáty v roku 1944 pričlenené do územia Sovietskeho zväzu a to napriek tomu, že sa opätovne snažili získať nezávislosť (Nálevka, 2014).

V roku 1944 došlo k zmene hraníc pobaltských štátov a to konkrétne Estónska a Lotyšska, pričom sa jednalo o územné straty uvedených republík v prospech Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky. Litva naopak územie získala a do jej územia bolo začlenené jej hlavné mesto Vilnius.

1.4 Obdobie po 2. svetovej vojne

V priebehu rokov 1944 až 1991 boli pobaltské štáty súčasťou Sovietskeho zväzu ako jeho zväzové republiky, pričom uvedené obdobie pobaltské štáty považujú obdobie okupácie. V 80. rokoch 20. storočia začal Michail Gorbačov uplatňovať umiernenějšíu politiku a v súvislosti s tým sa v Pobaltí objavila snaha o získanie nezávislosti (Majchút, Bakič, 2021).

Od roku 1988 sa v pobaltských štátoch začala zásadne meniť situácia a vďaka vysokému stupňu sociálno-ekonomického rozvoja, západnej kultúrnej tradície, úrovni vzdelanosti a kultúrnej vyspelosti boli tieto štáty považované za priekopníkov perestrojky (Švec, 2013).

V 80. rokoch 20. storočia, počas perestrojky, sa v Estónsku formovali hnutia za nezávislosť. Estónsky ľudový front viedol k vyhláseniu nezávislosti 20. augusta 1991. Tento akt bol uznaný medzinárodne po rozpade Sovietskeho zväzu (Švec, 2013).

Podľa Šveca pobaltský model národnostných konfliktov sa vyznačoval úsilím o získanie čo najväčšej samostatnosti voči centrálnej vláde a vyplýval aj z postavenia pobaltských štátov, ktoré sa historicky odlišovali od iných zväzových republík Sovietskeho zväzu. Pobaltské štáty mali historickú skúsenosť štátnej samostatnosti z obdobia medzi 1. a 2. svetovou vojnou a táto skúsenosť sa udržiavala aj v povedomí verejnosti (Švec, 2013).

V roku 1988 vznikol Lotyšský ľudový front, ktorý viedol k vyhláseniu nezávislosti 21. augusta 1991. Tento krok bol posilnený medzinárodnou podporou a pádom Sovietskeho zväzu (Majchút, Bakič, 2021).

Vrcholom demonštrácii a úsilia o nezávislosť Pobaltských štátov boli protesty usporiadané k 50. výročiu paktu Molotov-Ribentrop dňa 23. septembra 1989. Občania pobaltských štátov v Litovskom Vilnuse, Lotyšskej Rige a Estónskom Talline sa v počte viac ako 2 miliónov chytili za ruky a vytvorili ľudskú reťaz dlhú viac ako 600 kilometrov. Uvedená demonštrácia vstúpila do dejín ako Baltská cesta (Christie, 2016).

Pobaltské štáty však zostali integrálnou súčasťou Sovietskeho zväzu ako jeho zväzové republiky až do jeho rozpadu v roku 1991, kedy sa pobaltským štátom podarilo získať nezávislosť a stali sa členmi Organizácie spojených národov.

Litva bola prvou pobaltskou krajinou, ktorá vyhlásila nezávislosť od ZSSR 11. marca 1990. Tento krok viedol k medzinárodnému uznaniu a integrácii do západných štruktúr (Švec, 2013).

Pobaltské štáty sa odmietli stať členmi novovzniknutého zoskupenia Spoločenstva nezávislých štátov pričom vzhľadom na veľkosť ich územia, počet obyvateľstva a bezprostrednú blízkosť Ruskej Federácie, s ktorou majú hranice, začali pobaltské štáty vytvárať integračné úsilie o členstvo v NATO a Európskej únii (Švec, 2013).

Pobaltské štáty členstvo v Európskej únii vnímali ako príspevok k ekonomickej stabilizácii a členstvo v NATO vnímali ako potrebné z bezpečnostných dôvodov (Švec, 1996).

Od roku 1994 sa v zahraničnej politike Ruskej Federácie začala uplatňovať tzv. Kozyreova doktrína, ktorej podstatou bolo to, že Ruská Federácia považovala všetky bývalé štáty

Sovietskeho zväzu za tzv. blízke zahraničie, pričom tieto štáty považovala za sféru svojho vplyvu.

Pobaltské štáty však odmietali patriť do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu a preto sa zapojili do programu prezidenta USA Billa Clintona „partnerstvo pre mier“, ktoré bolo chápané ako určitý odrazový bod pre priame zapojenie do NATO (Green, 2012).

Predstava vstupu pobaltských štátov do NATO bola pre Ruskú Federáciu neprijateľná a to do takej miery, že zástupca ministra zahraničných vecí Ruskej Federácie Sergej Krylov vyhlásil, že Ruská Federácia je pripravená použiť vojenské prostriedky, aby zabránila Pobaltským štátom ich vstupu do NATO (Švec, 1996).

Ruská Federácia následne začala využívať rôzne formy nátlaku na pobaltské štáty, pričom jednou z takýchto foriem bol ekonomický nátlak, kedy Ruská Federácia využívala energetickú závislosť pobaltských štátov, najmä energetickú závislosť od ropy a zemného plynu. Pobaltské štáty od vyhlásenia nezávislosti odoberali z Ruskej Federácie ropu a ďalšie energetické suroviny za svetové ceny, čo bolo veľkým šokom pre pobaltské ekonomiky (Vosátková, 2014).

Pobaltské štáty v počiatkoch 90. rokov a ich obyvatelia zažívali drastický pokles životnej úrovne, rast životných nákladov, rapídny pokles reálnych príjmov. Napriek tomu však pobaltské štáty na tom boli ekonomicky priaznivejšie ako štáty Spoločenstva nezávislých štátov (Švec, 1996).

Pobaltské štáty sa snažili transformovať svoje ekonomiky na trhové hospodárstva avšak desovietizácia prebiehala pomalšie ako boli euforické odhady z roku 1991. Komplex problémov, označovaných ako „sovietske dedičstvo“, nespočíval iba v odbúraní ideológie a byrokratického aparátu, najťažšou položkou bol systém ekonomických väzieb pútajúce pobaltské podniky ako odberateľov a dodávateľov k ostatným častiam bývalého Sovietskeho zväzu (Liška, 2023).

Ruská Federácia ako prostriedok politického nátlaku na pobaltské štáty zároveň využívala aj sťažnosti na útlak Ruskej menšiny v jednotlivých krajinách, pričom tento argument používala aj na medzinárodnej scéne. V tejto súvislosti Ruská Federácia v roku 1994 pripravila dokument s názvom O spôsoboch podpory krajanov v zahraničí. Uvedený dokument obsahoval formulácie spôsobov pomoci pre adaptáciu v novom štáte a podpory občianskeho, politického, kultúrneho, sociálneho a ekonomického života pomocou vybudovania vedeckých a kultúrnych centier a vzniku ruskojazyčných médií. V tomto dokumente Ruská Federácia sľúbila uzatvorenie dohôd so štátmi Spoločenstva nezávislých štátov a Pobaltskými štátmi (Žižková, 2012).

Všetky pobaltské štáty ešte v priebehu 20. storočia dosiahli svoj cieľ, získali samostatnosť a vydali cestou prozápadnej orientácie v snahe stať sa členmi Európskej únie a NATO. Na dosiahnutí tohto cieľa sa nič nezmenilo ani rôznymi vplyvmi Ruskej Federácie,

ktorá sa snažila a snaží zachovať si vplyv nad územiami bývalého Sovietskeho zväzu (Švec, 1996).

DISKUSIA

Pobaltské štáty v priebehu 20. storočia prešli zásadným vývojom z hľadiska sebaurčenia, pričom väčšinu obdobia 20. storočia s výnimkou krátkeho obdobia medzi 20. a 30. rokmi 20. storočia a následne od 90. rokov 20. storočia nakoľko sa nejednalo o samostatné a suverénne štáty, ale o štáty, ktoré boli pod vplyvom iných štátov. Z jednotlivých období histórie pobaltských štátov, vyplynulo, že pobaltské štáty vystupovali v zahraničnopolitických otázkach prevažne jednotne, vzájomne sa politicky a diplomaticky podporovali, čo bolo ovplyvnené ich rozlohou a polohou, ktorá bola v blízkosti Sovietskeho zväzu, jeho nástupníckych štátov respektíve Nemeckej ríše. Spoločným menovateľom bol ich boj za suverenitu v rámci komplikovanej geopolitickej situácie.

V období po 2. svetovej vojne sa pobaltské štáty stali súčasťou Sovietskeho zväzu ako jeho zväzové republiky, pričom aj toto obdobie bolo poznačené snahou získať čo najväčšiu samostatnosť na centrálnej vláde v Moskve. Uvedené vyplývalo aj z toho, že pobaltské štáty už mali historickú skúsenosť s vlastnou nezávislosťou, čo zostalo zachované aj v povedomí občanov pobaltských štátov. Po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991 pobaltské štáty získali nezávislosť a ich zahraničnopolitické smerovanie bolo orientované na západné štáty s jasnou ambíciou stať sa členmi NATO a Európskej únie.

V období uvedených integračných snáh však pobaltské štáty napriek skutočnosti, že získali nezávislosť, museli čeliť snahe Ruskej Federácie o zvrátenie ich zahraničnopolitického smerovania s cieľom, aby sa orientovali na Ruskú Federáciu. Na dosiahnutie uvedeného cieľu používala ako prostriedok Ruská Federácia rôzne formy nátlaku a to ekonomický nátlak spočívajúci v závislosti na nerastných surovinách, ale aj rôzne prostriedky politického nátlaku spočívajúci v tvrdeniach o útlaku rusko-jazyčnej menšiny v pobaltských štátoch.

Z historického vývoja pobaltských štátov v priebehu 20. storočia vyplýva, že za celé obdobie 20. storočia sa pobaltské štáty snažili získať nezávislosť, čo sa im na krátku dobu podarilo, ale po podpise paktov Molotov-Ribbentrop nezávislosť stratili a následne sa ju opätovne snažili získať, čo sa im podarilo po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991. Pobaltské štáty zdieľajú spoločnú skúsenosť s okupáciou, deportáciami a bojom za suverenitu. Po rozpade Sovietskeho zväzu sa Estónsko, Lotyšsko aj Litva orientovali na západné krajiny a napriek pretrvávajúcemu napätiu s Ruskou federáciou tieto štáty predstavujú symbol odhodlania a úspešného prechodu od okupácie k nezávislosti. Spolupráca pobaltských štátov sa dostala na vysokú úroveň a tieto štáty sa naučili spoločne odolávať nátlaku Ruskej federácie a spoločne riešiť aj ďalšie vzniknuté problémy.

Významným faktorom tejto spolupráce bola koncom 20. storočia snaha pobaltských štátov o integráciu do medzinárodných štruktúr. Z vývoja, ktorým si prešli pobaltské štáty

v priebehu 20. storočia na ich prechode od okupácie až k získaniu nezávislosti a ich následného rozvoja je možné vidieť, že tento vývoj môže slúžiť aj ako inšpirácia pre iné národy bojujúce za získanie suverenity a slobody.

ZÁVER

Pobaltské štáty aj po získaní nezávislosti, jasnej zahraničnopolitickej orientácii na západné štáty, vrátane ambície stať sa členmi NATO a Európskej únie vnímali naďalej ako najväčšiu bezpečnostnú hrozbu práve Ruskú Federáciu. Táto bezpečnostná hrozba vychádzala práve z toho, že Ruská Federácia považovala všetky štáty bývalého Sovietskeho zväzu za svoju sféru vplyvu, ale napriek rôznym snahám zvrátiť ambície pobaltských štátov na ich ceste k nezávislosti je možné konštatovať, že proces ich cesty k nezávislosti bol koncom 20. storočia zavŕšený.

Z hľadiska náročnosti dosiahnutia nezávislosti pobaltských štátov je možné konštatovať, že sa jednalo o náročný cieľ, ale práve aj cesta za nezávislosťou v 20. storočí ešte viac historicky, kultúrne a ekonomicky previazala jednotlivé pobaltské štáty, čo vytvára predpoklad ich ďalšej úzkej medzinárodnej, ekonomickej, kultúrnej, ale aj vojenskej spolupráce.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- GREENE, J. Russian responses to NATO and EU enlargement and outreach. London: Chatham House, 2012.
- CHRISTIE, P. The Baltic chain: A study of the organisation facets of large-scale protest from a micro-level perspective. *Lithuanian Historical Studies*, 2016, 20.1: 183-211.
- HOPTOVÁ, L. Okupačný režim na území Bieloruska v rokoch druhej svetovej vojny, 2010, s. 423-430. ISBN:978-80-555-0300-4.
- LIŠKA, R. Vplyv Ruska na Pobaltie. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2023 [National and International Security 2023]: zborník príspevkov zo 14. medzinárodnej vedeckej konferencie [online]*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2023, s. 181-194. ISBN 978-80-8040-651-6 (online). Dostupné na internete: <https://doi.org/10.52651/nmb.c.2023.9788080406516.181-194>.
- MAJCHÚT, I., BAKIČ, M. 2021: Rusko-Pobaltské vzťahy, *Slovak Journal of International Relations*, volume XIX, no.4 pages 311-330. ISSN: 1336-1562 (print), ISSN: 1339-2751 [online]. Dostupné na internete: <https://sdu.sk/R5s>.
- NÁLEVKA, V. Druhá svetová válka. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-669-2.
- Peace Treaty between Latvia and Russia [online], 2005 [cit. 2006-04-10]. <https://www.prlib.ru/en/history/619450>.

- RAUCH, G. The Baltic States : the years of independence: Estonia, Latvia, Lithuania, 1917 - 1940. Gerald Onn. [s.l.] : [s.n.], 1995. 265 s. ISBN 1-85065-233-3.
- ŠVEC, L., MACURA, V., ŠTOL, P. Dějiny pobaltských zemí. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 423 s. ISBN 80-7106-154-9.
- ŠVEC, L., Perestrojka, pobaltské republiky a Československo 1988-1991. Dokořán, 2013, 978-80-736-3564-0.
- KHUDOLEY, K. The Tartu Peace Treaty of February 1920 and its aftermath: A case for Russian-Estonian conciliation. Ajalooline Ajakiri, 2020, 3/4, (173/174), 197-224.
- VOSÁTKOVÁ, V., Geopolitika Ruska její konstanty a proměny v období po rozpadu SSSR. 2014. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze.
<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/54114?show=full>
- WHEELER-BENNETT, J.W. Brest-Litovsk: the forgotten peace, March 1918. 1938, ISBN-10-0393005763.
- ŽIŽKOVÁ, M. Vztah Ruské federace k ruským menšinám v „blízkém zahraničí“. Praha, 2012. 54 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

JUDr. Martin Daniš

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
e-mail: martin.danis2@aos.sk